

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΝΔΟΔΟΝΤΙΑΣ

Donald E. Arens, DDS, MSD

Alan H. Gluskin, DDS

Christine I. Peters, DMD

Ove A. Peters, DMD, MS, PhD

Συνεργάτες:

David C. Brown, BDS, MDS, MSD

Joe H. Camp, DDS, MSD

Gerald N. Glickman, DDS, MS, MBA, JD

Ron Lemon, DMD

© 2009 Quintessence Publishing Co, Inc

Quintessence Publishing Co, Inc
4350 Chandler Drive
Hanover Park, IL 60133
www.quintpub.com

Πρωτότυπος τίτλος: Practical lessons in endodontic treatment / Donald E. Arens et al.
Γλωσσική επιμέλεια: Νίκος Κουμπιάς
Επιστημονική επιμέλεια: Γιώργος Ι. Σίσκος, *Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ*
Μετάφραση: Γιώργος Δ. Κωστούρος, *MSc Ενδοδοντίας*
Σελιδοποίηση: ΣΥΝΘΕΣΗ, Ζ. Πηγής 55-57, τηλ.: 210 38 39 711
Εκτύπωση: Media Press, Β. Σ. Κοτσάτος & ΣΙΑ ΟΕ
26ο χλμ. Λ. Λαυρίου, Κορωπί, τηλ.: 210 66 20 476

Copyright 2011 της ελληνικής έκδοσης «ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟ ΒΗΜΑ Μ.Ε.Π.Ε.»
Σκουφά 64, 106 81, Αθήνα
Τηλ.: 210 38 14 939, e-mail: odvima@otenet.gr

Τα δικαιώματα έκδοσης το παρόντος βιβλίου ανήκουν
στις εκδόσεις «ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟ ΒΗΜΑ Μ.Ε.Π.Ε.»
Μερική ή ολική ανατύπωση του βιβλίου απαγορεύεται
χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

ISBN: 978-960-99328-5-1

Περιεχόμενα

Συντελεστές *viii*

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση *ix*

Πρόλογος *x*

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ *Εξέταση και διάγνωση*

- 1** Ιατρική εκτίμηση και αντιβιοτική κάλυψη *3*
- 2** Κλινική εξέταση και αξιολόγηση ενδοδοντικού ασθενούς *11*
- 3** Ακτινογραφική εξέταση και ερμηνεία *21*
- 4** Διάγνωση *37*
- 5** Τεκμηρίωση της θεραπείας και διατήρηση αρχείων *47*

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ *Κατάρτιση σχεδίου θεραπείας*

- 6** Αντιμετώπιση του φοβισμένου ασθενούς *55*
- 7** Σχεδιασμός της ενδοδοντικής θεραπείας:
Προβληματισμοί σχετικά με το δόντι *61*
- 8** Ενδοδοντική θεραπεία ή μονήρες εμφύτευμα; *69*
- 9** Μόλυνση και ποσοστά επιτυχίας *73*
- 10** Παρουσίαση σχεδίου θεραπείας στον ασθενή *77*

- 11** Ενδοδοντικά εργαλεία και εξοπλισμός 85
- 12** Κλινικός έλεγχος των μολύνσεων 93
- 13** Η αξία της μεγέθυνσης 103
- 14** Τοπική αναισθησία 107
- 15** Οδηγίες για τη χρήση του ελαστικού απομονωτήρα 115

- 16** Διάνοιξη μυλικού θαλάμου και ανεύρεση στομίων ριζικών σωλήνων 127
- 17** Επιλογή εργαλείων και υλικών 137
- 18** Διακλυσμός των ριζικών σωλήνων 145
- 19** Τεχνικές πρόσβασης στο ακρορρίζιο 153
- 20** Χημικομηχανική επεξεργασία ριζικών σωλήνων με απλή μορφολογία 161
- 21** Χημικομηχανική επεξεργασία ριζικών σωλήνων με περίπλοκη μορφολογία 169
- 22** Ανεύρεση και διάνοιξη του ενασβεστωμένου ριζικού σωλήνα 177
- 23** Αφαίρεση μεταλλικών αντικειμένων από το ριζικό σωλήνα 183
- 24** Συμβάματα κατά τη χημικομηχανική επεξεργασία 193
- 25** Συμβάματα κατά την παρασκευή του ακρορριζικού τριτημορίου 201
- 26** Πόνος μετά τη χημικομηχανική επεξεργασία 205
- 27** Ενδοδοντική θεραπεία σε μία ή περισσότερες συνεδρίες; 213
- 28** Προσωρινή έμφραξη μεταξύ των συνεδριών 221
- 29** Τελικά βήματα πριν την έμφραξη των ριζικών σωλήνων 227

ΠΕΜΠΤΟ ΜΕΡΟΣ

Έμφραξη ριζικών σωλήνων

- 30** Οδηγίες για τα φυράματα και τα στερεά υλικά έμφραξης 233
- 31** Υλικά και μέθοδοι έμφραξης 239
- 32** Πόνος μετά την τελική έμφραξη 253
- 33** Συντηρητική αντιμετώπιση αποτυχημένων ενδοδοντικών θεραπειών 257
- 34** Προκλήσεις και συμβάματα κατά την τελική έμφραξη 263

ΕΚΤΟ ΜΕΡΟΣ

Επείγοντα περιστατικά και ειδικά ενδοδοντικά προβλήματα

- 35** Αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών 271
- 36** Άμεση κάλυψη πολφού 277
- 37** Ακρορριζογένεση και πολφοτομή 283
- 38** Ακρορριζαπόφραξη 289
- 39** Ενδοδοντική προσέγγιση των νεογιλών δοντιών 293
- 40** Αντιμετώπιση του εκγομφωμένου δοντιού 297
- 41** Τεχνικές λεύκανσης για δόντια με νεκρό και ζωντανό πολφό 305
- 42** Αποκατάσταση ενδοδοντικά θεραπευμένων δοντιών 315

Βιβλιογραφία 323

Ευρετήριο 329

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Donald E. Arens, DDS, MSD

Professor Emeritus
Department of Endodontics
School of Dentistry
Indiana University
Indianapolis, Indiana

David C. Brown, BDS, MDS, MSD

Associate Professor
Department of Endodontics
Arthur A. Dugoni School of Dentistry
University of the Pacific
San Francisco, California

Joe H. Camp, DDS, MSD

Adjunct Professor
Department of Endodontics
School of Dentistry
University of North Carolina
Chapel Hill, North Carolina

Gerald N. Glickman, DDS, MS, MBA, JD

Professor and Chair
Department of Endodontics
Baylor College of Dentistry
Texas A & M Health Science Center
Dallas, Texas

Alan H. Gluskin, DDS

Professor and Chairperson
Department of Endodontics
Arthur A. Dugoni School of Dentistry
University of the Pacific
San Francisco, California

Ron Lemon, DMD

Associate Dean for Advanced Education
Program Director in Endodontics
School of Dental Medicine
University of Nevada, Las Vegas
Las Vegas, Nevada

Christine I. Peters, DMD

Associate Professor
Department of Endodontics
Arthur A. Dugoni School of Dentistry
University of the Pacific
San Francisco, California

Ove A. Peters, DMD, MS, PhD

Professor and Director of Endodontic Research
Department of Endodontics
Arthur A. Dugoni School of Dentistry
University of the Pacific
San Francisco, California

Πρόλογος στην ελληνική έκδοση

Η διαχρονική διαφοροποίηση της βιολογικής βάσης της Ενδοδοντίας, σε συνδυασμό με την εκρηκτική πρόοδο που συντελέστηκε, ειδικά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, σε επίπεδο νέων τεχνολογιών, κλινικών τεχνικών και μέσων, καθιστούν σήμερα την Ενδοδοντία έναν από τους ταχύτερα εξελισσόμενους κλάδους της Οδοντιατρικής. Σε πολλά θέματα, ακόμα και οι ειδικοί δεν έχουν τη δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης για τα προκύπτοντα νέα δεδομένα, την αξιολόγηση και την αξιοποίησή τους σε κλινικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, η Ενδοδοντία αποτελεί ένα από τα πλέον βασικά αντικείμενα της καθημερινής οδοντιατρικής πράξης, Η επιτυχής άσκησή της από το γενικό οδοντίατρο, ο οποίος εκ των πραγμάτων –και αυτό είναι το σωστό– αντιμετωπίζει τον κύριο όγκο των ενδοδοντικών περιστατικών, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο τη μακρόχρονη διατήρηση των ενδοδοντικών θεραπευμένων δοντιών στο φραγμό, αλλά και την πρόγνωση συχνά εκτεταμένων και πολυδάπανων στοματικών αποκαταστάσεων στις οποίες αυτά είναι ενταγμένα.

Χωρίς αμφιβολία, η σύγχρονη ενδοδοντική θεραπεία βασίζεται στην επιστημονική τεκμηρίωση. Τόσο στην ελληνική όσο και, κυρίως, στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετά πολύ αξιόλογα συγγράμματα αναφοράς (reference textbooks) τα οποία παρουσιάζουν και αναλύουν όλες τις θεωρητικές απόψεις, την εξελικτική διαφοροποίησή τους, τις υπάρχουσες αντιπαραθέσεις, τις διαθέσιμες τεχνικές, τα φάρμακα, τα μέσα και τα υλικά που σχετίζονται με το αντικείμενο της Ενδοδοντίας. Ωστόσο, η κλινική επιτυχία εξαρτάται –πέραν της θεωρητικής κατάρτισης– από την ικανότητα του οδοντιάτρου να θέσει αρχι-

κά ορθή διάγνωση και στη συνέχεια να ολοκληρώσει άψογα όλα τα στάδια της ενδοδοντικής θεραπείας, από τη διάνοιξη του μυλικού θαλάμου μέχρι την τελική έμφραξη των ριζικών σωλήνων και τη μυλική αποκατάσταση. Αυτός ακριβώς είναι ο στόχος του βιβλίου των D.E. Arens και συν. με τίτλο Πρακτικά Μαθήματα Ενδοδοντίας και, κατά τη γνώμη μας, τον επιτυγχάνει απόλυτα.

Η ύλη του βιβλίου κατανέμεται σε 6 μέρη, με 42 μαθήματα συνολικά, από την εξέταση του ασθενούς και τη διάγνωση μέχρι την τελική έμφραξη των ριζικών σωλήνων, όπου με διεξοδικό και απλό τρόπο περιγράφεται βήμα-βήμα η όλη διαδικασία της ενδοδοντικής θεραπείας, ενώ υπάρχουν ενότητες αφιερωμένες στα επείγοντα περιστατικά, σε ειδικά ενδοδοντικά προβλήματα που μπορεί ο γενικός οδοντίατρος να αντιμετωπίσει στην καθημερινή κλινική πράξη, αλλά και στον απαραίτητο τεχνικό εξοπλισμό.

Πρόκειται για ένα βιβλίο-οδηγό, εύχρηστο και κυρίως με σαφή κλινικό προσανατολισμό, το οποίο θα πρέπει να βρίσκεται διαρκώς ανοιχτό στο γραφείο κάθε γενικού οδοντιάτρου.

Μ' αυτήν ακριβώς την έννοια ανταποκριθήκαμε με ευχαρίστηση στο ενδιαφέρον του φίλου εκδότη κ. Γιάννη Καρκατζούλη για τη μετάφραση του βιβλίου και την επιστημονική επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης. Στο σημείο αυτό εκφράζουμε, και εκ μέρους του εκδότη, τις ευχαριστίες μας στον κ. Νίκο Κουμπιά για την άψογη γλωσσική επιμέλεια του κειμένου.

Σεπτέμβριος 2011
Γιώργος Ι. Σίσκος
Γιώργος Δ. Κωστούρος

Πρόλογος

Η επιτυχής σύγχρονη ενδοδοντική θεραπεία μπορεί να βασίζεται στην ορθή επιστημονική τεκμηρίωση, αλλά η κλινική επιτυχία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα του κλινικού ενδοδοντολόγου να αποκτήσει πρόσβαση στο ριζικό σωλήνα και κατόπιν να ολοκληρώσει με επιτυχία τον καθαρισμό, τη μορφοποίηση, την απολύμανση και την τελική έμφραξή του. Αυτό το σύγγραμμα είναι πρωτίστως ένας πρακτικός οδηγός. Παρ' ότι υπάρχουν βιβλιογραφικές παραπομπές, που θεωρούνται απαραίτητες για την επιστημονική τεκμηρίωση, το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στην περιγραφή χρήσιμων, πρακτικών μεθόδων για τη διασφάλιση μιας αξιόπιστης συντηρητικής ενδοδοντικής θεραπείας.

Συχνά, τα παραδοσιακά συγγράμματα ενδοδοντίας «βομβαρδίζουν» τον αναγνώστη με πλήθος θεωρητικών πληροφοριών. Αντίθετα, σε αυτό το βιβλίο έχει καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια να αναλυθούν με άμεσο και πρακτικό τρόπο έννοιες που παίζουν καθοριστικό ρόλο σε κλινικό επίπεδο. Συνεχίζοντας την παράδοση του επιτυχημένου βιβλίου που προηγήθηκε –*Practical Lessons in Endodontic Surgery* (Quintessence)– υιοθετήσαμε και εδώ μια προσέγγιση που πρακτικά διευκολύνει τη σωστή συντηρητική ενδοδοντική θεραπεία. Σε κάθε μάθημα παρουσιάζεται ένα διαφορετικό στάδιο της ενδοδοντικής θεραπείας και περιγράφονται βήμα προς βήμα απλές κλινικές διαδικασίες, προτάσεις και ενδιαφέρουσες επισημάνσεις. Έτσι, ο αναγνώστης θα βρει πολλές εναλλακτικές

προτάσεις στις αναρίθμητες προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ο κλινικός ενδοδοντολόγος.

Οι συγγραφείς του βιβλίου έχουν, αθροιστικά, τουλάχιστον 150 χρόνια εμπειρίας τόσο στην κλινική άσκηση της ενδοδοντίας όσο και στη διδασκαλία της σε πανεπιστημιακά προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα. Κατά συνέπεια, έχουν δοκιμάσει, εφαρμόσει και αξιολογήσει όλες τις διαφοροποιήσεις στα στάδια της ενδοδοντικής θεραπείας και τις τεχνολογικές εξελίξεις που παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό. Στόχος του βιβλίου είναι η παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στον κλινικό οδοντίατρο και στο βοηθητικό προσωπικό του, ώστε να μπορέσουν όλοι να ενσωματώσουν στην καθημερινή πρακτική τις τεχνολογικές και διαδικαστικές εξελίξεις, να καλλιεργήσουν την αυτοπεποίθηση και τις ικανότητές τους, να βελτιώσουν τα αποτελέσματα των προσπαθειών που καταβάλουν και να καταστήσουν την ενδοδοντική θεραπεία ηθικά ανταποδοτική, οικονομικά επικερδή και διαδικαστικά ευχάριστη.

Οι συγγραφείς θα ήθελαν να ευχαριστήσουν θερμά τις οικογένειές τους για τις συμβουλές, την κατανόηση και την ενθάρρυνση που προσέφεραν σε όλες τις φάσεις οργάνωσης της ύλης, συγγραφής και επιμέλειας του βιβλίου. Εγχειρήματα τέτοιας έκτασης είναι εξαιρετικά δύσκολο να ολοκληρωθούν χωρίς την αποφασιστική στήριξη του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος. Το βιβλίο αυτό, λοιπόν, αφιερώνεται στις οικογένειές μας.